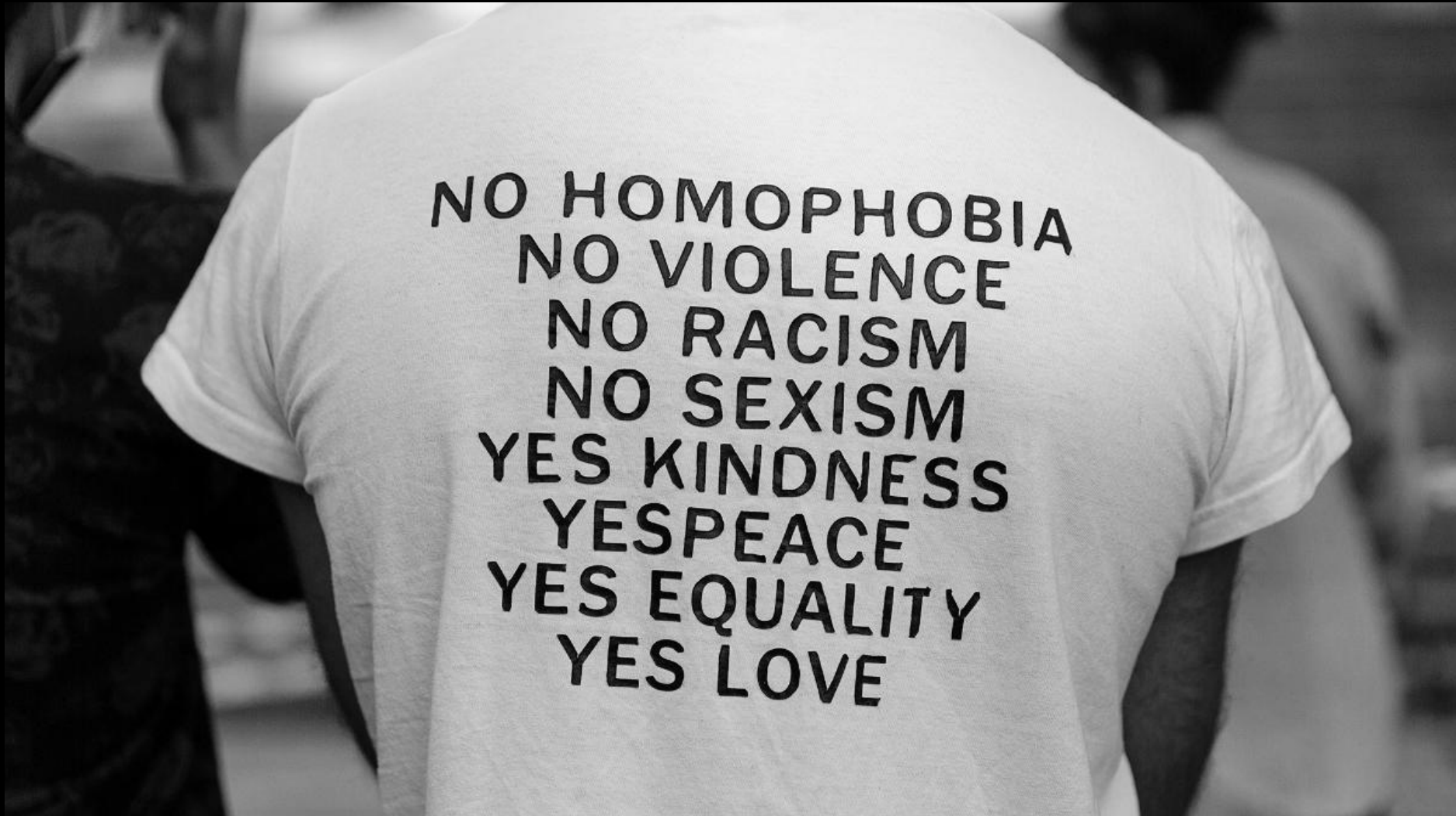

Museologian iltapäiväkahvit
MUSEOT YHTEISKUNNALLISENA MUUTOSVOIMANA?

Hannu Häkkinen, Museoviraston Kuvakokoelmat

Kuva: Black Lives Matter, Helsinki 2020, Nora Sayyad (HK8239:47)

“There is no neutral position — that fiction will no longer hold, if it ever did. Institutions must either actively work to dismantle white supremacy, or they are, simply put, reinforcing it — benefiting from the privileges it offers to some and not to others. To actively dismantle white supremacy, cultural institutions must become activist institutions ... by vigorously resisting and intervening in the space of politics.”

— Aruna D'Souza, *The Case for Museum Reparations*, in *On Whiteness*, The Racial Imaginary Institute (2022)

Kuva: Loppu palestiinalaisten kansanmurhalle , Helsinki 2024, Hannu Häkkinen (HK8487:1132), rajattu

Kuva: Oikeus hengittää, Helsinki 2021, Hannu Häkkinen (HK8236:9), rajattu

“Museoiden dekolonisaatiolla ei tavoitella ainoastaan taiteen kentän moniäänisyyden ja tasa-arvon lisäämistä. Dekolonisaatio on työkalu, jonka avulla vuosisatoja rodulliseen hierarkiaan perustuneet maailmanlaajuiset valtarakenteet puretaan. Kyse ei ole museoiden sivistystehtävästä vaan kolonialistisen maailmankuvan muuttamisesta. Dekolonisaation myötä museoiden poliittinen toimijuus tehdään näkyväksi, eikä sitä enää valjasteta näiden rakenteiden luomiseen ja ylläpitämiseen. Tällä kertaa tavoite on luoda uusi ymmärrys maailmasta ja siitä, mitä on olla ihminen.”

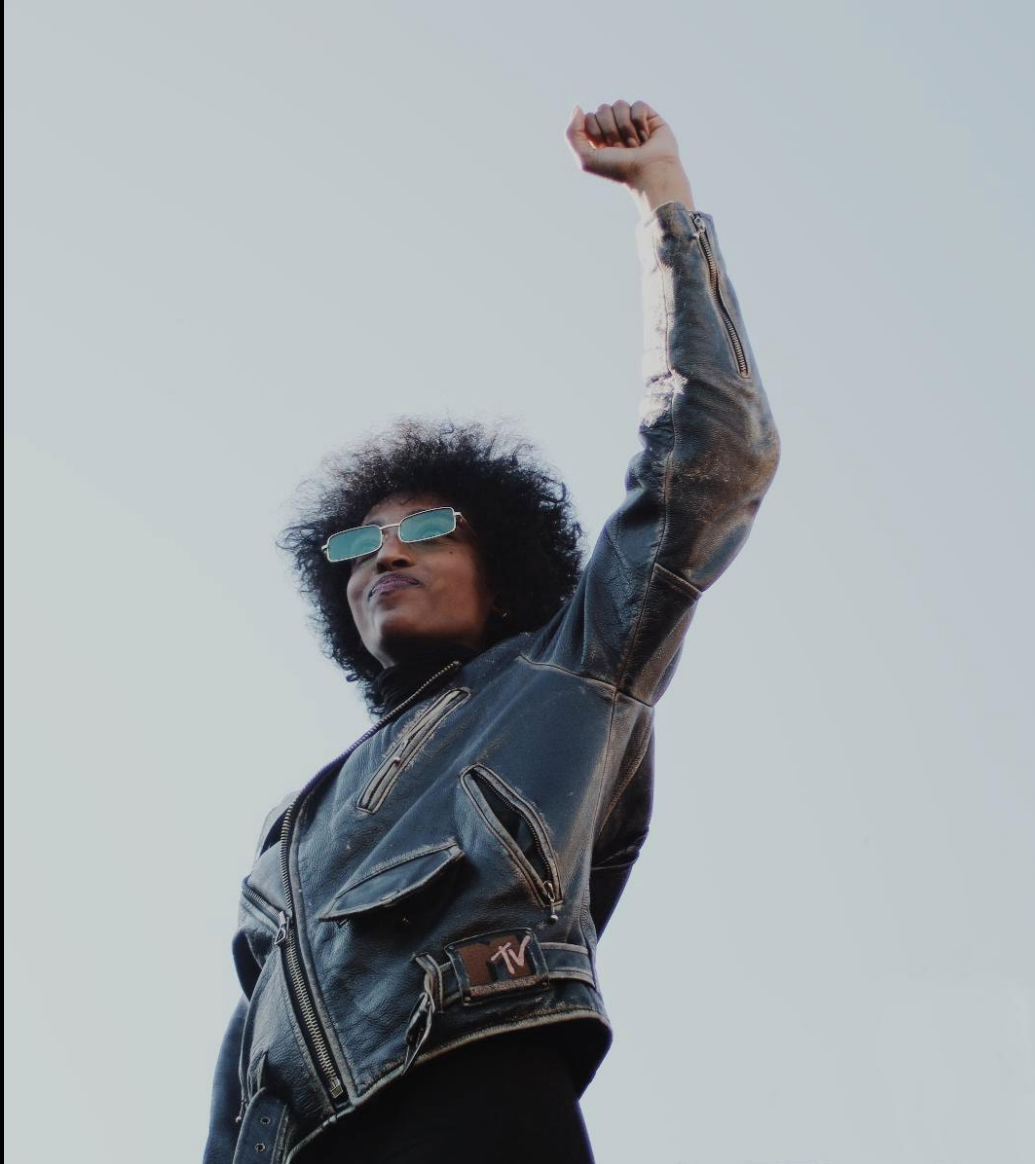
— Päiviö Maurice Omzami, *Eettiset muumiot, valkoiset tilat – museoiden dekolonisaatiosta Suomessa*, teoksessa *Hereillä, mutta mihin hintaan: Nykyaikaisen milleniaaliantologia* (2024)

Kuva: Mielenilmaus Palestiinan puolesta, Turku 2021, Rilla Ritakallio (HK8231:34), rajattu

MUSEOIDEN VASTUUT

- ✓ Toimia yhteisen kulttuuriperintömme tallentajina, säilyttäjinä ja esittäjinä sekä edistää siihen liittyvää tutkimusta, opetusta ja oppimista.
- ✓ Edistää tietoa, hyvinvointia, yhdenvertaisuutta, demokratiaa ja kulttuurisen moninaisuuden ymmärrystä sekä toimia tiloina, jotka mahdollistavat julkisen keskustelun ja kriittisen ajattelun.
- ✓ Toimia vastuullisina ja näkyvinä toimijoina eettisten periaatteiden, kestävän kehityksen ja ihmisoikeuksien edistämisessä.
- ✓ Museoiden vastuu korostuu erityisesti silloin, kun muut yhteiskunnalliset instituutiot tai valtamedia vaikenevat tai epäonnistuvat tehtävässään.
- ✓ Museoilla on velvollisuus tarjota yleisölle ymmärrystä ja kriittisiä näkökulmia erityisesti silloin, kun julkinen keskustelu ei siihen kykene tai halua.

Kuva: Black Lives Matter, Helsinki 2020, Darina Rodionova (HK8239:3)

MUSEOT YHTEISKUNNALLISINA TOIMIJOINA

- ✓ Toimia aktiivisina ongelmanratkaisijoina, jotka edistävät yhteistä hyvinvointia ja kestäväää kehitystä.
- ✓ Tuoda historiallisia näkökulmia ja toivoa nykyhetkeen ja tulevaisuuteen.
- ✓ Osallistua ajankohtaiseen yhteiskunnalliseen keskusteluun ja käynnistää uusia yhteistyömuotoja.
- ✓ Museot eivät ole epäpoliittisia tai neutraaleja instituutioita, vaan arvoihin perustuvia ja poliittisia toimijoita, jotka edistävät muun muassa kulttuurista moninaisuutta, koulutusta, yhdenvertaisuutta ja demokratiaa sekä ihmisten osallisuutta kulttuuriperintöön.

LÄHTEET:

mm. Museolaki, Laki Museovirastosta, Museopoliittinen ohjelma 2030, Kulttuuriperintöstrategia 2030 & Museoviraston strategia

Kuva: Palestine Solidarity March, Helsinki 2021, Wasim Al-Nasser (HK8230:127), rajattu

DEMOKRAATTINEN OSALLISTUMINEN

FARON SOPIMUS

- ✓ Suomi ratifioi sopimuksen 2018
- ✓ Päähuomio ei kohdistu kulttuuriperinnön suojeluun, vaan siihen kuka voi osallistua kulttuuriperinnön määrittelyyn ja miten kulttuuriperintö voi toimia yhteisenä voimavarana.

”Toimintaperiaatteiden mukaisiin tavoitteisiin pyritään velvoittamalla sopimuspuolia tunnustamaan kulttuuriperintöön liittyvät oikeudet osana ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen määrittelemää oikeutta osallistua kulttuurielämään; tunnustamaan yksilön ja yhteisön vastuu kulttuuriperinnöstä; nostamaan esille kulttuuriperinnön säilyttäminen ja kestävä käyttö osana elämänlaatua; sekä edistämään kulttuuriperinnön merkitystä rauhallisen ja demokraattisen yhteiskunnan rakentamisessa sekä kestävän kehityksen ja kulttuurisen monimuotoisuuden edistämisessä; sekä lisäämään osallisuutta ja vahvistamaan yhteistyötä eri toimijoiden, sekä julkisten että yksityisten, välillä.” (HE 87/2017)

Kuva: Stop Talvivaara, Helsinki 2013, Hannu Paju (HK8034:5), rajattu

DEMOKRAATTINEN OSALLISTUMINEN

Opetus- ja kulttuuriministeriön museopoliittinen ohjelma 2030 (2018)

- ✓ Museot tarjoavat ihmisille yhä lisää osallistumismahdollisuuksia palveluidensa kehittämiseen sekä työkaluja omaehtoiseen kulttuuriperinnön vaalimiseen.
- ✓ Museoiden sosiaalisessa tehtävässä korostuvat yhteisölliset ja vuorovaikutteiset toimintamallit, jotka lisäävät mahdollisuuksia ihmisten osallistumiselle ja sen myötä voivat vaikuttaa myös syrjäytymisen ja eriarvoisuuden vähentämiseen
- ✓ Yhteisöillä on mahdollisuus osallistua kulttuuriperinnön määrittelyyn. Yhteisöllinen toiminta avaa museoita kaikkien käyttöön. Se mahdollistaa osallistumisen rohkeaan ja vuorovaikutteiseen toimimiseen yhteiskunnassa

Kuva: Helsinki Pride, Helsinki 2012, Melissa Hanhirova (HK8023:37)

DEMOKRAATTINEN OSALLISTUMINEN

- ✓ Vapaaehtoistoiminta on mielekäs ja merkityksellinen kansalaisaktiivisuuden ja jatkuvan keskustelun muoto, joka vahvistaa museon ja paikallisyhteisöjen suhdetta ja tuottaa lisäarvoa kaikille osallisille.
- ✓ Museot kokeilevat ja etsivät uusia osallistumisen ja osallistamisen tapoja.
- ✓ Museot mahdollistavat yhteisöjen osallistumisen kulttuuriperinnön ilmiöiden tallentamiseen, esittämiseen ja vaalimiseen. Samalla museot dokumentoivat yhteiskunnan moninaisuutta ja muutosta ja välittävät siitä tietoa.
- ✓ Museoiden aineistojen kartunnassa huomioidaan monimuotoinen yhteiskunta. Yhteisöjen osallistumista kulttuuriperinnön tallentamiseen ja siitä käytävään vuoropuheluun rohkaistaan.
- ✓ Digitaalisuus on avannut uusia tapoja ymmärtää kulttuuriperintöä, osallistua ja kokea osallisuutta.

Kuva: Saamelaiskäräjälaki, Helsinki 2022, Hannu Häkkinen (HK8429:2), rajattu

DEMOKRAATTINEN OSALLISTUMINEN

- ✓ Digitaalisen toimintaympäristön nopea kehitys on tuonut ihmisille uudenlaisia tapoja, ei ainoastaan kuluttaa, vaan myös osallistua, kehittää yhdessä, jakaa, luoda ja käyttää uudelleen digitaalisia palveluja ja sisältöjä.
- ✓ Käytössä on uusia työkaluja, jotka ovat alentaneet tai poistaneet kokonaan fyysisiä, henkisiä ja sosiaalisia esteitä kulttuuri- ja luonnonperinnön kokemiseen.
- ✓ Digitaalisuuden avulla museoissa voidaan edistää saavutettavuutta, yhteisöllisyyttä, vuorovaikutusta ja tasa-arvoa.
- ✓ Muutokset edellyttävät sekä osallistamisen tapojen kehittämistä, että laajempaa instituutioiden välistä yhteistyötä ja yksin toimimisesta luopumista.

Kuva: Turku ilman natsveja, Turku 2020, Hannu Häkkinen (HK8216:18), rajattu

- ✓ Museoiden tehtävät ja toiminnan tarkoitus saatetaan ajan tasalle ja otetaan huomioon myös seuraavia uusia näkökulmia:
- ✓ moninaisuus ja osallisuus kulttuuriperintöön
- ✓ kulttuurinen kestävyys kestävän kehityksen kokonaisuudessa
- ✓ hyvinvointi
- ✓ aineeton kulttuuriperintö
- ✓ demokraattisen yhteiskuntakehityksen tukeminen
- ✓ Museopoliittinen ohjelma painottaa museoiden roolia asiantuntijoina, kumppaneina ja mahdollistajina. Se määrittelee museotoiminnan arvopohjaksi yhteisöllisyyden ja vuorovaikutteisuuden, luotettavuuden ja jatkuvuuden, moniäänisyyden ja demokratian sekä rohkeuden ja ennakkoluulottomuuden. Ohjelma korostaa museoalan aktiivista roolia hyvinvoinnin, osallisuuden ja yhteiskunnallisen vuoropuhelun vahvistamisessa.

Kuva: Turkki ulos Rojavasta / poliisiin vallankäyttö, Helsinki 2019, Hannu Häkkinen (HK8189:28), rajattu

KESTÄVÄN KEHITYKSEN AGENDA2030

- ✓ Ei köyhyyttä
- ✓ Ei nälkää
- ✓ Terveysttä ja hyvinvointia
- ✓ Hyvä koulutus
- ✓ Sukupuolten tasa-arvo
- ✓ Puhdas vesi ja sanitaatio
- ✓ Edullista ja puhdasta energiaa
- ✓ Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua
- ✓ Teollisuus, innovaatiot ja infrastruktuuri
- ✓ Eriarvoisuuden vähentäminen
- ✓ Kestävät kaupungit ja yhteisöt
- ✓ Vastuullista kuluttamista
- ✓ Ilmastotoikoja
- ✓ Vedenalainen elämä
- ✓ Maanpäällinen elämä
- ✓ Rauhaa, oikeutta ja hyvä hallinto
- ✓ Yhteistyö ja kumppanuus

KANSAINVÄLISISTÄ VELVOTTEISTA

- ✓ YK:n kansanmurhasopimus (1948) velvoittaa kaikkia sopimusvaltioita toimimaan kansanmurhan ehkäisemiseksi ja rankaisemiseksi myös silloin, kun on olemassa perusteltu epäily kansanmurhasta. Tämä velvollisuus koskee sekä yksittäisiä henkilöitä että valtioita ja instituutioita.
- ✓ Suomi on osapuolena useissa kulttuuriperintöä suojelevissa kansainvälisissä sopimuksissa, kuten:
- ✓ Hague Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict eli Haagin yleissopimus (1954) ja sen pöytäkirjat, jotka velvoittavat suojelemaan kulttuurikohteita aseellisen konfliktin aikana.
- ✓ Unescon yleissopimus aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta (2003).
- ✓ Unescon yleissopimus maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemisesta (1972).

Kuva: Black Lives Matter, Helsinki 2020, Luiza Preda (HK8239:23), rajattu

VALTA, TULKINTA JA OSALLISUUS

- ✓ Valta ja politiikka ovat aina läsnä kulttuuriperinnön tallentamisessa, tulkinnessa ja esittämisessä.
- ✓ Kuka tätä valtaa käyttää ja miten?
- ✓ Miten varmistamme, että merkittävä kulttuuriperintö tallennetaan myös vastakulttuuriset ja marginalisoidut näkökulmat huomioiden?
- ✓ Miten kulttuuriperintöä tulkitaan ja esitetään?
- ✓ Kuka ja ketkä tehdään näkyväksi?
- ✓ Kenen ääni kertoo ilmiöistä ja tapahtumista?
- ✓ Miten edistämme inklusiivisia, antirasistisia ja dekoloniaalisia käytäntöjä??
- ✓ Miten käsittelemme menneitä käytäntöjä, jotka ovat ylläpitäneet syrjiviä valtarakenteita?
- ✓ Miten museot kohtaavat oman historiansa?

Kuva: Oikeutta Gazan lapsille, Helsinki 2023, Hannu Häkkinen (HK8487:190), rajattu

MITEN OLEMME ONNISTUNEET TAVOITTEISSA?

- ✓ Jos museot eivät puolusta ihmisarvoa, yhdenvertaisuutta ja kulttuurisia oikeuksia, kuka niitä puolustaa?
- ✓ Voivatko museot vedota neutraaliuteen tilanteissa, joissa perus- ja ihmisoikeudet ovat uhattuina?
- ✓ Mitä museoiden yhteiskunnallinen vastuu tarkoittaa käytännössä kriisien, konfliktien ja syrjinnän aikana?
- ✓ Ovatko museot vain kulttuuriperinnön säilyttäjiä vai myös aktiivisia eettisiä toimijoita?
- ✓ Miten museoiden arvot näkyvät niiden hankinnoissa, yhteistyökumppanuuksissa ja rahoitusratkaisuisissa?
- ✓ Kenen historiaa museot kertovat — ja kenellä on oikeus tulkita sitä?
- ✓ Voiko museo edistää inklusiivisuutta ilman että se samalla purkaa kolonialistisia rakenteita?
- ✓ Millainen vastuu museoilla on marginalisoitujen yhteisöjen näkyvyydestä ja osallisuudesta?
- ✓ Mitä tapahtuu museoiden uskottavuudelle, jos niiden toiminta ei vastaa niiden julkisesti ilmoittamia arvoja?

